

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Жукова Л.М.

кандидат економічних наук, доцент;

Кузнєцов К.О.

студент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Правильне розуміння сутності державного боргу має велике значення, адже він впливає як на економічний розвиток країни так і на рівень життя населення в цілому. Тому знання і розуміння механізму управління державним боргом є дуже важливим завданням для подальшого соціально-економічного розвитку держави.

Державний борг на сьогодні є об'єктивно обумовленим явищем для країн з ринковою економікою. Кожна держава, бажаючи найефективніше використати свої фінансові ресурси, активізувати підприємницьку діяльність, намагається залучити додатковий капітал, що є передумовою виникнення державного боргу. Невміння держави жити на власні кошти є основною причиною виникнення державного боргу, а не вміння використовувати залучені фінансові ресурси ведуть до його зростання.

На сучасному етапі у зв'язку з неконтрольованим збільшенням державного боргу, а також частим виникненням фінансових криз, перед країнами все частіше постає проблема здійснення ефективної політики у борговій сфері. Недопущення дефолту, а також непомірного тягаря пов'язаного з обслуговуванням державного боргу, підштовхує країни для проведення реформ і вдосконалення існуючої системи управління.

Здійснюючи регулювання у сфері державного боргу, країни обирають для себе модель управління заборгованістю, яка б найбільше відповідала її національним інтересам. Виокремлюють 3 основні моделі управління, такі як:

1) Урядова – управління здійснює певний орган в структурі уряду. Найчастіше ним виступає Міністерство фінансів або Державне казначейство.

2) Банківська модель – де головним органом в сфері регулювання боргу виступає національний банк.

3) Агентська модель. За такої моделі створюється окремий структурний підрозділ на який покладаються повноваження в сфері державного боргу.

Моделі управління державним боргом у країнах ЄС представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Моделі управління державним боргом у країнах ЄС

Модель управління	Країни, що використовують моделі управління
Агентська	Австрія, Бельгія, Фінляндія, Франція, Греція, Нідерланди, Ірландія, Латвія, Німеччина, Португалія, Словаччина, Швеція, Угорщина, Велика Британія
Банківська	Кіпр, Данія, Мальта
Урядова	Чехія, Естонія, Іспанія, Литва, Люксембург, Польща, Словенія, Італія

Джерело: розроблено автором за даними [1, с. 31]

Отже, більшість країн ЄС віддають перевагу агентській моделі управління державним боргом. Агентство виконує певне коло повноважень, яке в кожній країні може бути різним. У більшості випадків агентство діє від імені Міністерства фінансів або Казначейства і знаходиться у їх відомстві. На нього покладаються функції здійснювати операції з цінними паперами від імені Міністерства фінансів або Казначейства. Вищими інстанціями у сфері державного боргу виступають аудиторські установи, які контролюють діяльність агентств. Вони визначають правильність подання звітності а також аналізують всі здійснені боргові операції.

Урядова модель не надто розповсюджена і використовується в декількох країнах, таких як Іспанія, Італія, Польща та ін. Банківська модель притаманна лише трьом країнам – Кіпру, Мальті і Данії. Не дивлячись на модель управління, яка використовується в кожній окремо

взятій країні, основним завданням є довгострокове планування та ефективне обслуговування державного боргу.

Аналізуючи досвід управління державним боргом особливу увагу слід звернути на країни, які мали схожі особливості з українською економікою, майже одночасно розпочали трансформаційні процеси, але отримали різні результати в ході їх здійснення. Найбільш яскравим прикладом є досвід наших сусідів, а саме Польщі.

Початок нового тисячоліття ознаменувався для Польщі зростанням розміру державного боргу, причиною якого була і залишається необхідність фінансувати дефіцит державного бюджету [2]. Показники державного боргу Польщі за останні роки демонструє табл. 2.

Таблиця 2

Державний борг Польщі, млрд. євро (на кінець року)

Рік	Борг, млрд. євро
2016	199
2017	211
2018	240

Джерело: розроблено автором самостійно на основі даних [3]

Згідно даним табл. 2, державний борг Польщі збільшується з кожним роком і на кінець 2018 року борг склав 240 мільярдів євро, тобто метою управління державним боргом залишається мінімізація витрат на обслуговування боргу, обмеження валютного ризику та ризику рефінансування в іноземних валютах; оптимізація управління ліквідністю державного бюджету, що дозволить у подальшому зменшити боргову залежність держави.

Для оптимізації системи прямого управління державним боргом в Україні можна використовувати досвід Польщі, а саме проведення ефективної боргової політики, залучення грошової допомоги від міжнародних фінансових організацій, а також те, що нашим західним сусідам вдалося переконати іноземних інвесторів вкласти кошти в розвиток національної економіки. Все це можливо зробити в Україні, але найскладнішою залишається проблема залучення коштів іноземних інвесторів в розвиток нашої економіки.

Для вдосконалення управління державним боргом України пріоритетним має стати визначення концептуальних засад вітчизняної боргової політики та розроблення і законодавче закріплення

обґрунтованої стратегії залучення позикових коштів та їх використання. Основними вихідними положеннями цієї стратегії мають бути: розробка законодавчого забезпечення формування державного та гарантованого державою боргу; підвищення ролі внутрішніх державних запозичень; надання переваги довгостроковому залученню позик задля уникнення пікових навантажень при погашенні державних запозичень; переорієнтація державної боргової політики на фінансування розвитку експортних та високотехнологічних галузей національної економіки; вживання заходів для підвищення кредитного рейтингу боргових зобов'язань України; пошук резервів скорочення дефіциту державного бюджету України та шляхів зростання ефективності здійснення видатків, у першу чергу розробка енергетичної стратегії, яка б дозволила зменшити залежність від імпорتنих енергоносіїв, а також запровадження системи недержавного пенсійного та медичного страхування, що дозволить скоротити бюджетні видатки та ін.

На сучасному етапі розвитку вкрай необхідним є створення в Україні Агентства з питань управління боргом, діяльність якого буде спрямована на регулювання сфери державного боргу [4, с. 274].

На нашу думку, сьогодні необхідно проводити процес розширення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. При цьому, відносини з даними інститутами мають базуватись на наступних принципах [5, с. 143]:

- 1) пришвидшення темпів ринкового зростання, орієнтація на ринкову трансформацію, а також входження України в Європейський Союз;
- 2) проведення структурних змін, спрямування зусиль на створення розвинутого внутрішнього ринку країни та припинення використання запозичень для фінансування поточних витрат;
- 3) ефективне використання внутрішніх запозичень;
- 4) створення сприятливих умов для залучення в Україну іноземних інвестицій;
- 5) дотримання практики граничних меж державного боргу тощо.

Дієвим способом оптимізації боргової політики України для оздоровлення економіки повинні стати інновації. Інноваційна діяльність має бути пріоритетною, економічною і гнучкою.

Таким чином, підтримка державою інноваційної сфери, технологічний розвиток, розвиток цифрового суспільства, підтримка суб'єктів підприємництва в Україні дозволять успішно управляти державним боргом.

Список використаних джерел:

1. Бурлаченко Ю.І. Проблеми управління зовнішнім державним боргом в Україні / Ю.І. Бурлаченко. – Тернопіль, 2014. – 115 с.
2. Ковальчук С.В., Форкун І.В. Фінанси: навч. посібник. – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 568 с.
3. Пухир В. Не все так добре у тій Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dzvony.com.ua/versii/item/299-ne-vse-tak-dobre-u-tii-polshchi>
4. Печенюк Н.М. Напрями оптимізації управління зовнішнім державним боргом України шляхом використання зарубіжного досвіду / Н.М. Печенюк // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 270-274.
5. Вісьтак Т.М. Державний борг та шляхи його подолання / Т.М. Вісьтак // Перехідні економічні системи. – Львів, 2003. – Вип. 6. – С. 141-143.

Машталер О.В.

аспірант,

*Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості
Міністерства соціальної політики України*

ЗАЛЕЖНІСТЬ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ВІД ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ЇЇ СУБ'ЄКТІВ

Інноваційна модель розвитку України має впроваджуватися на основі створення інституційних, економічних та організаційно-управлінських умов для активізації діяльності галузей економіки, які визначають рівень конкурентоспроможності держави. Всесвітнім економічним форумом постійно здійснюється оцінка за Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index – GCI) країн світу [1]. У GCI – 2017-2018 рр. Швейцарія, США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія, Фінляндія увійшли до ТОП-10; Україна посіла 81-е місце серед 137 країн світу (що є недостатньо високою позицією), погіршивши результати в 4 із 12 основних субіндексів GCI: в «Ефективності ринку праці» втрачено 13 пунктів; знизилася інноваційна складова (на 9), інфраструктура (на 3), вища освіта та професійна підготовка (на 2). Україна посіла 81 місце за субіндексом «Рівень технологічного розвитку», 61 – за інноваційним потенціалом (табл. 1).